

Advies ontwerpdecreet taalafdeling Nederlands- Vlaamse Gebarentaal

**Advies op vraag van Ben Weyts, minister van
Onderwijs en Vorming**

Datum van publicatie: 14 september 2023

Contactpersoon: Veronique Deblon | veronique@noozo.be

Noozo | info@noozo.be | 02 274 00 31 | www.noozo.be

Vooruitgangstraat 323 bus 7, 1030 Brussel

Ondernemingsnr. 0778291475 | RPR Brussel

Inhoud

1. Samenvatting	5
1.1 Inclusief onderwijsmodel en visie	6
1.2 Eindtermen en ontwikkelingsdoelen	6
1.3 Inschrijving en toelatingsvoorwaarden	7
1.4 Verhouding taalafdeling tot leersteun	7
1.5 Oprichting en spreiding	7
1.6 Ondersteuning voor opstartende scholen	8
1.7 Aandacht voor sensibilisering, ouderparticipatie en dialoog	8
1.8 Toegankelijkheid van onderwijs	8
1.9 Personeel en professionalisering	9
1.10 Budgettaire en monitoring	9
2. Inleiding	10
2.1 Situering	10
2.2 Korte samenvatting van het ontwerpdecreet	10
Inschrijvingsrecht en toelatingsvoorwaarden	11
Eindtermen	12
Omkadering en werkingsmiddelen	12
Evaluatie.....	13
3. Bezorgdheden over de duurzaamheid van de taalafdeling	13
3.1 Het belang van inclusief onderwijs	13
3.2 Aandachtspunten op vlak van inclusief en duurzaam onderwijs	15
4. Nood aan een inclusief onderwijsmodel	15
4.1 Een inclusief onderwijsmodel	15
4.2 Concrete visie	16
4.3 Duurzaam organiseren van taalafdelingen	18

4.4	Onderwijsdoelen VGT en Dovencultuur in gewoon onderwijs	18
4.5	Correcte terminologie.....	19
	Aanbevelingen	20
5.	Inschrijving in de taalafdeling	21
5.1	Voorrangsregeling	21
5.2	Toelatingsvoorwaarden lager onderwijs.....	22
	Aanbevelingen	23
6.	Verhouding taalafdeling tot leersteun.....	23
6.1	Garantie op continuïteit en ondersteuning vanuit leersteun	23
6.2	Deeltijdse lesbijwoning	25
	Aanbevelingen	25
7.	Oprichting en spreiding.....	26
	Aanbevelingen	27
8.	Ondersteuning voor opstartende scholen.....	27
	Aanbevelingen	29
9.	Aandacht voor sensibilisering, ouderparticipatie en dialoog	30
	Aanbevelingen	30
10.	Toegankelijkheid van onderwijs.....	31
	Aanbevelingen	33
11.	Personeel en kwaliteit van onderwijs in Vlaamse Gebarentaal	33
11.1	Personeelsvoorwaarden.....	33
11.2	Aanvullende functies	35
11.3	Aanwerving in transitiefase	36
11.4	Professionaliseringstrajecten	37
	Aanbevelingen	38
12.	Budgettaire en monitoring	38

12.1	Beoordeling van het organiseren van een taalafdeling	38
12.2	Monitoring van budget op basis van noden	39
12.3	SES-kenmerken	40
	Aanbevelingen	41
13.	Begrippenlijst	42

1. Samenvatting

De oprichting van een taalafdeling voor Vlaamse Gebarentaal (VGT) binnen het gewoon onderwijs is een belangrijke stap om de Vlaamse gebarentaal en dovencultuur te bevorderen en te integreren in het onderwijssysteem. Via een taalafdeling kunnen leerlingen les volgen in Vlaamse Gebarentaal en Nederlands.

NOOZO is ervan overtuigd dat dit decreet een positieve impact zal hebben op de taalontwikkeling, het welzijn en de prestaties van dove en slechthorende leerlingen.

Positieve punten in het decreet zijn:

- Er komt een nieuw kader dat een volwaardig aanbod basisonderwijs biedt. Dit komt tegemoet aan de onderwijsnoden en onderwijsrechten van de dovensgemeenschap;
- Er wordt ingezet op een inclusieve klaspraktijk en schoolcultuur. Dove en slechthorende leerlingen kunnen samen met andere leerlingen les volgen in het gewoon onderwijs.
- Er zijn aanvullende lestijden en bijkomende werkingsmiddelen om een kwalitatief aanbod te garanderen;
- Bijkomende leersteun blijft mogelijk;
- De wijziging van het inschrijvingsrecht laat toe om apart aan te melden voor de taalafdeling;
- De voorrangsregel bij inschrijvingen in de taalafdeling Nederlands en Vlaamse Gebarentaal voor dove en slechthorende kinderen biedt de nodige kans op plaats binnen de school;
- De mogelijkheid om de taalafdeling Nederlands en Vlaamse Gebarentaal ook in Brussel-Hoofdstad op te richten;
- Er worden nieuwe eindtermen ontwikkeld voor Vlaamse Gebarentaal en Dovencultuur.
- Bij de oprichting wordt er gewaakt over de kwaliteit van de taalafdeling.

1.1 Inclusief onderwijsmodel en visie

Het decreet geeft geen omschrijving van het inclusief onderwijsmodel. Het decreet legt vast dat het gaat om taalafdelingen 'al dan niet in aparte klassen' organiseren.

Scholen kunnen naar eigen inschatting taalafdelingen opstarten in bepaalde leerjaren of deze stopzetten. Dit biedt weinig garantie op duurzaamheid.

- ✓ Vraag aan scholen om een concrete visie te ontwikkelen op een inclusief onderwijsmodel bij de uitrol van taalafdelingen.
- ✓ Zet in op duurzame taalafdelingen. Scholen mogen taalafdelingen enkel stopzetten onder concrete voorwaarden.
- ✓ Garandeer een volledige schoolloopbaan voor leerlingen die ingeschreven zijn in een taalafdeling Nederlands - Vlaamse Gebarentaal.
- ✓ Moedig scholen aan om taalafdelingen gelijktijdig op te starten over meerdere leerjaren.
- ✓ Laat scholen vrij om leerlingen in meer dan 3 leerlingengroepen in te delen.
- ✓ Bevorder samenwerking tussen scholen voor gewoon onderwijs, organisaties met expertise zoals het Vlaamse GebarentaalCentrum en scholen die een tweetalig aanbod hebben in gebarentaal en gesproken taal.
- ✓ Gebruik de correcte terminologie in documenten en communicatie wanneer het gaat over dove mensen en hun taal: "doof" of "slechthorend" en "Tolk Vlaamse Gebarentaal – Nederlands".

1.2 Eindtermen en ontwikkelingsdoelen

De ontwikkelingsdoelen uit het buitengewoon onderwijs type 7 zullen tijdelijk gelden als eindtermen voor het lager onderwijs. Dit zal leiden tot minder kwaliteitsvol onderwijs op vlak van Vlaamse Gebarentaal en Dovencultuur.

- ✓ Bepaal op welke termijn en op welke wijze eindtermen Vlaamse Gebarentaal en Dovencultuur ontwikkeld moeten worden.

1.3 Inschrijving en toelatingsvoorwaarden

- ✓ De voorrangsregeling geldt uitsluitend voor dove en slechthorende kinderen. Garandeer ook voor horende kinderen van dove ouders, broers en zussen toegang tot een taalafdeling (bv. door het optrekken van capaciteit).
- ✓ De verplichting tot beheersing van het Nederlands wordt voor dove of slechthorende kinderen geschrapt. Wel kan de klassenraad rekening houden met beheersing van Vlaamse Gebarentaal. Gebruik dit louter voor remediëring, niet om de toegang tot lager onderwijs te ontzeggen.
- ✓ Werk aan een referentiepunt om het niveau van Vlaamse Gebarentaal te testen.

1.4 Verhouding taalafdeling tot leersteun

- ✓ Garandeer continuïteit in bestaande inclusietrajecten en het recht op leersteun binnen een taalafdeling.
- ✓ De nood aan ondersteuning bij specifieke onderwijsbehoeften hangt niet samen met het bestaan van een taalafdeling. Een taalafdeling dient niet als vervanging van leersteun bij een zorgnood.
- ✓ Geef ouders en hun kinderen recht op ad hoc samenwerking met een leersteuncentrum met kennis van VGT en Dovencultuur of een specifiek leersteuncentrum type 7.
- ✓ Bied ook ondersteuning vanuit het leersteunmodel voor leerlingen die kiezen om deeltijds les te volgen binnen zowel de taalafdeling van het gewoon onderwijs als binnen het buitengewoon onderwijs.

1.5 Oprichting en spreiding

- ✓ Bepaal concrete en haalbare indicatoren bij de opstart van een taalafdeling die een school in staat stelt om voldoende te experimenteren. We stellen een minimum van 6 leerlingen per school voor bij opstart van een taalafdeling.

- ✓ Zorg voor een minimale spreiding van taalafdelingen over het Vlaamse grondgebied. Zo kunnen leerlingen in bijna alle regio's terecht in een school met een taalafdeling. Waak erover dat niet alleen grote scholen in stedelijke context in aanmerking komen om een taalafdeling op te starten.

1.6 Ondersteuning voor opstartende scholen

- ✓ Geef de pedagogische begeleidingsdiensten (PBD), de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB) en het Leerpunt een ondersteunende rol bij de opstart en uitrol van taalafdelingen.
- ✓ Zorg voor een goede informatiestroom en samenwerking tussen ondersteunende diensten (zoals Leerpunt, PBD, CLB, leersteuncentra) bij het toegankelijk en doofvriendelijk informeren van dit inclusiemodel naar scholen, ouders en maatschappij.

1.7 Aandacht voor sensibilisering, ouderparticipatie en dialoog

- ✓ Voorzie ruimte en middelen voor bewustwordingscampagnes en sensibilisering van leerkrachten over het belang van (doofvriendelijke) ouderparticipatie, dialoog en samenwerking.
- ✓ Betrek ouders van dove leerlingen, de dovengemeenschap en (ouder)organisaties, zoals Doof & Jong, Doof en Gezin, VLOK-CI, ..., bij het onderwijsproces en faciliteer samenwerking. Zij bieden waardevolle inzichten en ondersteuning om de schoolomgeving inclusiever te maken.

1.8 Toegankelijkheid van onderwijs

- ✓ Stel middelen ter beschikking voor toegankelijke en doofvriendelijke aanpassingen aan schoolgebouwen en klaslokalen.
- ✓ Stel technologische hulpmiddelen en ondersteuning ter beschikking om ervoor te zorgen dat dove en slechthorende leerlingen dezelfde kansen hebben als hun horende leeftijdsgenoten.

- ✓ Zorg voor inclusieve leermiddelen en maak leeractiviteiten toegankelijk voor dove leerlingen. Maak hiervoor visuele materialen en gebarenvideo's beschikbaar, naast geschreven tekst en mondelinge instructies of werk met een schrijftolk.

1.9 Personeel en professionalisering

Het decreet vult niet in aan welke leerkrachten moeten voldoen om tweetalig onderwijs aan te bieden. Tot op heden bestaat er geen lerarenopleiding in Vlaamse Gebarentaal, én zijn de bestaande lerarenopleidingen niet toegankelijk voor dove en slechthorende studenten.

- ✓ Laat in een transitiefase personen met een bepaalde deskundigheid en/of elders verworven competenties (EVC) in aanmerking komen voor de functie leerkracht Vlaamse Gebarentaal – Nederlands.
- ✓ Zorg dat de bijkomende werkingsmiddelen toereikend zijn om coördinerende en ondersteunende taken in te vullen om inclusief onderwijs mogelijk te maken.
- ✓ Voorzie bij de uitrol van het decreet dat scholen over voldoende tijd beschikken om tweetalig onderwijspersoneel aan te werven.
- ✓ Bevorder het professionaliseringsbeleid in scholen met een taalafdeling. Breng kennis van de Vlaamse Gebarentaal en dovenscultuur in binnen de hele schoolgemeenschap.

1.10 Budgettair en monitoring

De uitrol van het decreet zal volgens de regering budgetneutraal zijn. NOOZO pleit ervoor om de taalafdeling Nederlands – Vlaamse Gebarentaal via een open enveloppe financiering te regelen.

- ✓ Lestijden en werkingsmiddelen moeten afgestemd zijn op de noden van leerlingen. Tolkondersteuning moet mogelijk blijven bij de organisatie van een taalafdeling.
- ✓ Laat kinderen die thuis een andere gebarentaal dan de Vlaamse Gebarentaal aantikken op het leerlingenkenmerk om gelijke kansen te bevorderen.

- ✓ Bij de beoordeling van de uitrol van het decreet mag de financiële impact voor omkadering en werkingsmiddelen niet afgewogen worden tegenover de financiering van andere onderwijsvormen als buitengewoon onderwijs type 7. Een keuze tussen inclusief en buitengewoon onderwijs mag nooit een keuze zijn tussen weinig of veel ondersteuning.

2. Inleiding

2.1 Situering

Dit voorontwerp van decreet geeft de mogelijkheid voor leerlingen om onderwijs te volgen in het Nederlands én de Vlaamse Gebarentaal (VGT). De inrichting van een taalafdeling Nederlands–Vlaamse Gebarentaal in het gewoon basisonderwijs is een inclusief model. Dit geeft invulling aan de erkenning van VGT in het onderwijs en maakt de emanciperende rol van het onderwijs ten volle waar. Dit nieuwe kader zal leiden tot de verdere ontwikkeling van de Vlaamse Gebarentaal en zal ervoor zorgen dat inclusief onderwijs voor gebarentaligen gerealiseerd kan worden. Minister van Onderwijs Ben Weyts vroeg over dit decreet advies aan NOOZO-Vlaamse adviesraad handicap.

Dit advies kwam tot stand via de werkgroep onderwijs, en in nauw overleg met Doof Vlaanderen (één van de leden van NOOZO). Daarna werkte de adviesgroep van NOOZO het advies via een schriftelijke procedure verder af.

2.2 Korte samenvatting van het ontwerpdecreet

Het decreet Vlaamse Gebarentaal erkende Vlaamse Gebarentaal als taal in Vlaanderen en Brussel-Hoofdstad (decreet 5 mei 2006). Vlaamse Gebarentaal is een volwaardige en zelfstandige taal.

Het decreet over de taalafdeling NL - VGT geeft uitvoering aan die gelijkwaardige status voor Vlaamse Gebarentaal (VGT) en Nederlands (NL) binnen het gewoon onderwijs. Vlaamse

Gebarentaal kan dus ingezet worden als evenwaardige instructietaal in het onderwijs.

Dit nieuwe kader geeft de mogelijkheid voor dove, slechthorende en horende kinderen om samen onderwijs te volgen in het Nederlands én in de Vlaams Gebarentaal. Leerlingen in dit nieuwe onderwijsmodel kunnen een getuigschrift basisonderwijs behalen zoals de andere leerlingen die les volgen in het gemeenschappelijk curriculum in het gewoon onderwijs.

Inschrijvingsrecht en toelatingsvoorwaarden

Het decreet regelt de inschrijving van leerlingen in de taalafdeling:

- Scholen moeten bij de inrichting van een taalafdeling apart capaciteit bepalen en toelaten om apart aan te melden voor de taalafdeling.
- Dove en slechthorende leerlingen krijgen voorrang bij inschrijvingen binnen de taalafdeling Nederlands – Vlaamse Gebarentaal.
- Schrapping van verplichting tot beheersing van Nederlands bij overgang naar lager onderwijs voor kinderen die doof of slechthorend zijn. Een klassenraad kan wel rekening houden met de beheersing van de Vlaamse Gebarentaal.
- De leerling heeft een gegarandeerde schoolloopbaan. Dit biedt de mogelijkheid om tussen de afdelingen van dezelfde school te veranderen: van taalafdeling VGT -NL naar les volgen in dezelfde school, maar buiten de taalafdeling.
- Scholen kunnen altijd capaciteit verhogen in de taalafdeling Nederlands – Vlaamse Gebarentaal of capaciteit verschuiven. Zo kunnen meer leerlingen er les volgen. Maar ze kunnen ook zelf kiezen om leerlingen te weigeren voor de afdeling op basis van capaciteit.

Eindtermen

- Eindtermen voor de taalafdeling worden op dezelfde manier ontwikkeld als eindtermen in lager onderwijs.
- In afwachting van nieuwe eindtermen gelden ontwikkelingsdoelen type 7 Vlaamse Gebarentaal en dovencultuur tijdelijk als eindtermen.
- De mogelijkheid wordt voorzien om af te wijken van ontwikkelingsdoelen (in kleuteronderwijs) en eindtermen (lager onderwijs). Bepaalde ontwikkelingsdoelen en eindtermen moeten niet bereikt worden om een getuigschrift te behalen. Ze worden ook niet vervangen door gelijkwaardige doelen. De ontwikkelingsdoelen en eindtermen waar afwijking op mogelijk is, zijn opgenomen in het decreet. De klassenraad beslist na instemming van ouders.
- Bij kinderen die alle eindtermen van het eentalig programma behalen, maar niet alle eindtermen Vlaamse-Gebarentaal, kan de klassenraad de inschrijving omzetten naar het eentalig aanbod het getuigschrift basisonderwijs te behalen.

Omkadering en werkmiddelen

- Scholen worden aanvullende lestijden toegekend voor de inrichting van de taalafdeling. Zo kunnen ze een kwalitatief aanbod bieden. Er wordt vanuit gegaan dat er 26 lestijden nodig zijn voor het kleuteronderwijs. In het lager onderwijs worden deze lestijden per twee leerjaren voorzien om klassen in te richten.
- Ook bijkomende werkmiddelen worden voorzien: 316,5 euro per leerling ingeschreven in de taalafdeling. Dit bedrag is de helft van het verschil tussen het werkbudget voor leerlingen in het gewoon basisonderwijs en leerlingen in het buitengewoon onderwijs type 7.
- Oprichting, programmatie en rationalisatienormen.
- Scholen dienen een oprichtingsdossier in bij de Vlaamse Regering.

- Programmatie- en rationalisatienormen bepalen een minimum aantal leerlingen voor de inrichting van een taalafdeling Nederlands – Vlaamse Gebarentaal. Deze normen verhinderen dat er geen al te kleine entiteiten ontstaan.
- Het schoolbestuur heeft de vrije keuze om een taalafdeling leerjaar per leerjaar op te richten. De school moet pas in lager onderwijs voorzien nadat de taalafdeling in het kleuteronderwijs volledig is ingericht.
- De mogelijkheid bestaat om de taalafdeling Nederlands en Vlaamse Gebarentaal ook in Brussel-Hoofdstad op te richten.

Evaluatie

Bij de analyse en beoordeling van de financiële impact van omkadering en werkingsmiddelen wordt een vergelijking gemaakt met financiering van andere onderwijsvormen zoals buitengewoon onderwijs type 7.

3. Bezorgdheden over de duurzaamheid van de taalafdeling

3.1 Het belang van inclusief onderwijs

In navolging van onze vorige adviezen op het leersteundecreet benadrukken we dat artikel 24 van het VN-Verdrag handicap de staten oplegt om te werken aan **een kwaliteitsvol, inclusief onderwijssysteem op alle niveaus**.

Het VN-Verdrag stelt specifiek dat de overheid het onderwijs moet waarborgen voor dove kinderen **in de talen en met de communicatiemethoden en middelen die het meest geschikt zijn** voor de desbetreffende persoon en in **een omgeving waarin hun cognitieve en sociale ontwikkeling** worden geoptimaliseerd.

Inclusief onderwijs biedt een reeks voordelen¹:

- Het verhoogt de kansen voor interacties tussen leeftijdsgenoten. Zo vormen er meer hechte vriendschappen tussen leerlingen met en zonder handicap.
- Het laat toe om sociale inclusie te bereiken en deelname aan alle levensdomeinen te verhogen. Dat is niet alleen voor leerlingen het geval, maar ook andere personen (zoals personeel, ouders,...) en op alle niveaus (schoolbeleid en -praktijk, schoolcultuur).
- Academische en sociale prestaties van leerlingen worden bevorderd wanneer echt inclusieve beleidsmaatregelen en praktijken in werking zijn, wanneer er een inclusieve schoolcultuur is en wanneer leraren een inclusieve pedagogiek volgen.
- Schoolgaan in een inclusieve onderwijssetting vergroot **de kans op werkgelegenheid voor personen met een handicap**.

De tweede en derde periodieke rapporten over België van het UNCRPD-Comité (2019, punt 22, a, b en c) duiden de voorwaarden voor inclusief onderwijs. Er is nood aan meer financiële en materiële middelen, en meer mankracht om (individuele) ondersteuning van leerlingen met een handicap mogelijk te maken in het inclusief onderwijs. Verder is het nodig om de vorming en aanwerving van leraren met een handicap te bevorderen. Het ontwerpdecreet over de taalafdeling mist een strategisch plan met specifieke mijlpalen, doelstellingen en indicatoren om al deze aandachtspunten te realiseren.

¹ European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2018. Evidence of the Link Between Inclusive Education and Social Inclusion: A Review of the Literature [Bewijs van het verband tussen inclusief onderwijs en sociale inclusie: Een studie van de literatuur]. (S. Symeonidou, red.). Odense, Denemarken. www.european-agency.org/resources/publications/evidence-literature-review

3.2 Aandachtspunten op vlak van inclusief en duurzaam onderwijs

Het VGT-decreet zet positieve stappen richting meer inclusief onderwijs voor dove en slechthorende kinderen. Daarnaast blijft er een parallel circuit bestaan met twee onderwijsvormen die geen inclusief onderwijs zijn: les volgen in gewoon onderwijs met tolken Vlaamse Gebarentaal – Nederlands en les volgen in het buitengewoon onderwijs type 7.

In een taalafdeling Nederlands en Vlaamse Gebarentaal is er nog steeds geen garantie dat je exact dezelfde ondersteuning krijgt in het gewoon onderwijs als in het buitengewoon onderwijs. Zo ontbreekt bijvoorbeeld het aanbod aan revalidatie, logopedie en dagdagelijkse ondersteuning binnen het gewoon onderwijs. Zolang de mate aan ondersteuning niet gelijk is, is de keuze tussen gewoon en buitengewoon niet gelijkwaardig.

De opstart van taalafdelingen moet garanties bieden op een duurzaam en inclusief onderwijsaanbod voor alle dove of slechthorende leerlingen met zicht op een ganse schoolloopbaan in dezelfde gewone school. Daarin ligt onze grootste bekommernis bij dit huidig ontwerpdecreet. Er zijn te weinig garanties ingebouwd om de voortzetting van inclusief onderwijs binnen kleuter- en basisonderwijs via een taalafdeling Nederlands en Vlaamse Gebarentaal na te streven. Scholen kunnen naar eigen inschatting taalafdelingen opstarten in bepaalde leerjaren of deze stopzetten.

4. Nood aan een inclusief onderwijsmodel

4.1 Een inclusief onderwijsmodel

Het decreet omschrijft niet wat er onder een inclusief onderwijsmodel wordt verstaan. Scholen met een afdeling Nederlands – Vlaamse Gebarentaal kunnen inclusieve klassen inrichten 'al dan niet in aparte klassen'. We willen benadrukken dat voor een inclusief onderwijsmodel uitwisseling en 'samenleven en

samen leren' hoekstenen zijn. De aandacht voor gemeenschappelijke momenten tussen de kinderen, de leerkrachten en de hele schoolgemeenschap mag niet ontbreken. NOOZO vraagt om de verwijzing naar 'al dan niet in aparte klassen' te verwijderen en preciezer te omschrijven wat er onder een inclusief onderwijsmodel wordt verstaan.

We verwijzen daarbij naar het toekomstig wetenschappelijk onderbouwd referentiekader voor kwaliteitsvol tweetalig onderwijs Nederlands – Vlaamse Gebarentaal in de Vlaamse context. Dit zal ontwikkeld worden binnen de Onderzoeks- & Ontwikkelingsopdracht (O&O-opdracht) door Doof Vlaanderen.

4.2 Concrete visie

Doof Vlaanderen stelt in haar leidraad 'Vorbereidend kader voor scholen'² dat scholen een **concrete visie** nodig hebben **op een inclusief onderwijsmodel** om taalafdelingen uit te rollen. Deze visie op een inclusief onderwijsmodel ontbreekt in het decreet.

De taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal wordt zowel in het kleuter- als in het lager onderwijs ingericht. Het decreet laat scholen de vrije keuze in welke leerjaren ze een taalafdeling inrichten. Op deze manier krijgt de school de tijd en ruimte om op te bouwen. Scholen zijn vrij om vanaf de kleuterschool jaar na jaar een taalafdeling te voorzien. Als kanttekening geven we daarbij mee dat het zo 9 jaar kan duren vooraleer er sprake is van inclusief onderwijs voor 'alle' leerlingen.

Problematischer is dat scholen ook kunnen kiezen om uitsluitend te starten in het kleuteronderwijs. Zo hebben oudere leerlingen geen enkele kans op een inclusieve onderwijsvorm. Sommige ouders wachten al een aantal jaar op deze vorm van inclusief onderwijs.

² Inclusief onderwijs. Klassen met hoofdtalen Vlaamse Gebarentaal en Nederlands. Vorbereidend kader voor initiatiefnemende scholen. Doof Vlaanderen. September 2022. Geraadpleegd op 27 juli 2023 via: https://www.doof.vlaanderen/sites/default/files/imce/voorbereidend_kader_voor_initiatiefnemende_scholen_-_doof_vlaanderen.pdf

De kans bestaat dat zij integraal uit de boot vallen omdat hun kinderen intussen 'te oud' zijn geworden.

De leidraad beschrijft vier mogelijk scenario's voor scholen om te bepalen welke jaargang(en) ze zal inrichten:

- De school begint met één enkele (peuter)klas; het tweede jaar een peuter- en een eerste kleuterklas; het derde jaar een peuter-, eerste kleuter- en tweede kleuterklas enzovoort. De school voegt dus elk schooljaar een leerjaar toe aan het aanbod en bouwt dit gradueel op.
- De school begint gelijktijdig met een aantal klassen, bijvoorbeeld de peuterklas en de eerste tot en met de derde kleuterklas. Vanaf de tweede jaargang wordt het aanbod telkens met het volgende leerjaar uitgebreid, in dit geval dus het eerste leerjaar.
- De school brengt in kaart in welke leerjaren op dit ogenblik al dove en slechthorende kinderen zijn ingeschreven, bijvoorbeeld in het tweede, derde en vijfde leerjaar. De school speelt in op de actuele noden en richt dus specifiek voor dit tweede, derde en vijfde leerjaar een parallelklas in.
- De school richt meteen een parallelklas in voor alle leerjaren.

Het is belangrijk dat scholen dit gericht in kaart te brengen. Doof Vlaanderen bevroeg leerkrachten in het dovenonderwijs en wijst op de voor- en nadelen van bovenstaande scenario's. Uit de bevraging bleek dat starten met meer dan één klas de voorkeur geniet. **Hoe meer schouders het project dragen, hoe meer kans op slagen.** Starten met slechts één klas (en dus slechts één leerkracht die het volledige project in het begin moet trekken) wordt ten sterkste afgeraden. Dit zou een te hoge druk leggen op één persoon.

Doof Vlaanderen wijst ook op de **meerwaarde van samenwerking** tussen scholen voor gewoon onderwijs en organisaties met expertise zoals het Vlaamse GebarentaalCentrum

en andere scholen die een tweetalig aanbod hebben in gebarentaal en gesproken taal.

4.3 Duurzaam organiseren van taalafdelingen

Taalafdelingen kunnen dus jaar per jaar georganiseerd worden. Nergens in het decreet wordt omschreven op welke basis taalafdelingen kunnen ophouden met bestaan, noch dat een leerling de garantie krijgt op een volledige schoolloopbaan binnen een taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal.

Artikel 12 van het decreet biedt enkel garanties voor een leerling die (noodgedwongen) moet veranderen van inschrijving in de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal naar een inschrijving binnen diezelfde school, maar buiten de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal. Dit vinden we een vreemde keuze, omdat daardoor het recht op (structureel) inclusief onderwijs niet wordt gegarandeerd. Bij stopzetting van een tweetalige taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal of geen verderzetting in daaropvolgende jaren wordt van een dove of slechthorende leerling plots verwacht dat hij/zij zich (opnieuw) integreert in een horende eentalige klasomgeving waar de voertaal enkel het gesproken Nederlands is.

Tenslotte stuurt het decreet scholen aan op het organiseren van graadklassen. Om aanvullende lestijden te kunnen ontvangen, moeten scholen leerlingen in de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal maximaal indelen in drie leerlingengroepen (art. 54). Die beperking maakt het onmogelijk voor scholen om meerdere klassen te voorzien dan drie graadklassen. NOOZO vindt dat scholen de vrijheid moeten hebben om al dan niet graadklassen in te richten.

4.4 Onderwijsdoelen VGT en Dovencultuur in gewoon onderwijs

NOOZO maakt zich zorgen om, in afwachting van de ontwikkeling van eindtermen Vlaamse Gebarentaal en Dovencultuur,

ontwikkelingsdoelen van type 7 over te nemen. Op vlak van Vlaamse Gebarentaal en Dovencultuur liggen deze ontwikkelingsdoelen bijzonder laag. De overname van type 7 ontwikkelingsdoelen houdt een minderwaardige status van de Vlaamse Gebarentaal in stand.

Het ontwerp van het decreet vermeldt geen termijn en duidt ook niet hoe de eindtermen worden ontwikkeld. Er wordt geen melding gemaakt van de voorziene middelen. Ook duidt het decreet geen instantie aan die moet zorgen voor de ontwikkeling ervan.

Artikel 40 bepaalt dat elke school die een taalafdeling Nederlands en Vlaamse Gebarentaal inricht, kan optreden als examencommissie voor leerlingen die doof of slechthorend zijn en hun getuigschrift basisonderwijs wensen te behalen. Het is vreemd dat enkel leerlingen die doof of slechthorend zijn hiervoor in aanmerking komen en geen horende kinderen van dove ouders of broers/zussen (brussen) van dove kinderen.

Het artikel geeft de examencommissie ook de mogelijkheid om afwijkende eindtermen te voorzien en verwijst daarvoor naar ontwikkelingsdoelen type 7 als eindtermen (zoals bij leerlingen ingeschreven in de taalafdeling).

4.5 Correcte terminologie

In de verschillende documenten wordt nog vaak gebruikt gemaakt van foute en verouderde termen wanneer het gaat over dove mensen, hun taal en leefwereld.

Termen als 'persoon met een auditieve beperking' leggen de nadruk op het audiologisch probleem en worden als denigrerend ervaren. De term "doof" of "slechthorend" is correct taalgebruik. De term wordt aanvaard door de leden van de taalminderheidsgroep.

Termen als doventolk of tolk voor doven zijn niet correct. Zij moeten omschreven worden als Tolk Vlaamse Gebarentaal – Nederlands.³

Een tolk Vlaamse Gebarentaal wordt ingezet in een gesprek tussen een dove en een horende persoon. Het is dus niet per se een doventolk of een tolk voor doven, maar ook voor de horende personen die geen Vlaamse Gebarentaal gebruiken en/of verstaan.

Aanbevelingen

- ✓ Vraag aan scholen om een concrete visie te ontwikkelen op een inclusief onderwijsmodel bij de uitrol van taalafdelingen. De aandacht voor inclusieve, gemeenschappelijke momenten tussen kinderen, leerkrachten en de hele schoolgemeenschap mag in geen enkel geval ontbreken.
- ✓ Zet in op duurzame taalafdelingen. Scholen mogen taalafdelingen enkel stopzetten onder concrete voorwaarden.
- ✓ Garandeer een volledige schoolloopbaan voor leerlingen die ingeschreven zijn in een taalafdeling Nederlands en Vlaamse Gebarentaal.
- ✓ Moedig scholen aan om taalafdelingen gelijktijdig op te starten over meerdere leerjaren.
- ✓ Laat scholen vrij om leerlingen in meer dan drie leerlingengroepen in te delen.
- ✓ Bepaal op welke termijn en op welke wijze eindtermen Vlaamse Gebarentaal en Dovencultuur ontwikkeld moeten worden.
- ✓ Bevorder samenwerking tussen scholen voor gewoon onderwijs, organisaties met expertise zoals het Vlaamse GebarentaalCentrum en scholen die een tweetalig aanbod hebben in gebarentaal en gesproken taal.

³ Voor meer info over correcte terminologie: <https://www.doof.vlaanderen/doof-vgt/correcte-terminologie-0>

- ✓ Gebruik de correcte terminologie in documenten en communicatie wanneer het gaat over dove mensen en hun taal: "doof" of "slechthorend" en "Tolk Vlaamse Gebarentaal – Nederlands".

5. Inschrijving in de taalafdeling

5.1 Voorrangsregeling

Een inclusief onderwijsmodel wil niet enkel bouwen aan de toekomst van dove kinderen, maar ondersteunt ook niet-dove kinderen voor wie Vlaamse Gebarentaal thuis een rol speelt. Het gaat daarbij over horende kinderen van dove ouders, en horende broers en zussen (brussen) van dove kinderen. Het decreet spreekt uitsluitend over een voorrangsbehandeling voor dove en slechthorende kinderen.

Uiteraard is NOOZO voorstander om plaatsen voor te behouden voor de meest prangende groep, namelijk dove en slechthorende kinderen. Zij hebben dit nodig en moeten meer kans hebben op een plek binnen de taalafdeling. Maar **horende kinderen bij wie Vlaamse Gebarentaal een rol speelt in het gezin verdienen ook kansen.**

Scholen hebben de mogelijkheid om capaciteit op te trekken indien nodig, maar zijn daartoe niet verplicht. Indien scholen moeten afwegen om de vrije capaciteit binnen een taalafdeling voor een andere capaciteit in de school te verschuiven, zou dat niet ten koste mogen gaan van horende kinderen van dove ouders en horende broers en zussen (brussen) van dove kinderen. Pas dezelfde ordeningscriteria toe zoals die van toepassing zijn op de overige kinderen. Na de groep dove en slechthorende kinderen moeten ook zij steeds toegang kunnen krijgen bij inschrijving in een taalafdeling. Niet alleen hebben zij veel baat bij een taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal. Vanuit het oogpunt van een inclusief onderwijsmodel zorgt dit ook voor een meer inclusieve klaspraktijk. De capaciteit in een taalafdeling

Nederlands-Vlaamse Gebarentaal zou daarop minstens voorzien moeten zijn. Dit veronderstelt het optrekken van de capaciteit ten gunste van deze groep.

5.2 Toelatingsvoorwaarden lager onderwijs

In het voorontwerp van decreet beschrijft artikel 6 de toelatingsvoorwaarden tot het lager onderwijs. Logischerwijs wordt geschrapd dat dove of slechthorende kinderen daarvoor Nederlands moeten beheersen. De klassenraad kan echter wel rekening houden met de beheersing van de Vlaamse Gebarentaal. NOOZO vraagt zich af op welke manier dit in de praktijk zal worden gebracht. Tot op heden bestaat er geen referentiepunt om het niveau van de Vlaamse Gebarentaal bij kinderen te testen.

Bovendien start slechts een minderheid dove en slechthorende kinderen hun schooltraject met voldoende kennis van zowel de Vlaamse Gebarentaal als het Nederlands. Ongeveer 95% van de dove en slechthorende kinderen wordt geboren in een horend gezin zonder kennis van de Vlaamse Gebarentaal. Op het moment dat dove en slechthorende peuters schoolrijp zijn, starten ze vaak al met een taalachterstand voor Nederlands en zonder kennis van de Vlaamse Gebarentaal.⁴ In de eerste jaren van tweetalig onderwijs zal dus vooral ingezet moeten worden op het inhalen van één van beide of zelfs beide talen. Leerlingen de toelating weigeren tot een taalafdeling op basis van kennis van de Vlaamse Gebarentaal is dan ook ongunstig. Wij vragen daarom te schrappen dat de klassenraad rekening kan houden met de beheersing van Vlaamse Gebarentaal om te beslissen over toelating.

Daarnaast beveelt NOOZO aan om een referentiepunt voor het niveau van Vlaamse Gebarentaal uit te werken. Dit kan

⁴ Inclusief onderwijs. Klassen met hoofdtalen Vlaamse Gebarentaal en Nederlands. Voorbereidend kader voor initiatiefnemende scholen. Doof Vlaanderen, september 2022. Geraadpleegd op 27 juli 2023 via: https://www.doof.vlaanderen/sites/default/files/imce/voorbereidend_kader_voor_initiatiefnemende_scholen_-_doof_vlaanderen.pdf

bijvoorbeeld in samenwerking met het Vlaams GebarentaalCentrum (VGTC). Het is wenselijk een test voor Vlaamse Gebarentaal te ontwikkelen. Dit kan naar analogie van de verplichte koalatest, die eventuele taalachterstand bij kleuters vaststelt bij de overgang naar het eerste leerjaar. Eventuele taalachterstand op het vlak van Vlaamse Gebarentaal kan zo tijdig bijgestuurd worden. Het in kaart brengen van de talige kennis van leerlingen voor beide talen gebeurt best al vroeger. Die testen zouden in geen geval mogen betekenen dat leerlingen met een achterstand de toelating tot een taalafdeling wordt ontzegd, maar recht krijgen op remediëring.

Aanbevelingen

- ✓ Zorg ervoor dat horende kinderen bij wie Vlaamse Gebarentaal een rol speelt in het gezin ook toegang hebben tot onderwijs Nederlands – VGT. Garandeer voor deze groep steeds toegang tot een taalafdeling.
- ✓ Schrap de mogelijkheid om bij de beslissing van de klassenraad rekening te houden met de beheersing van Vlaamse Gebarentaal. Gebruik dit enkel voor remediëring, niet om de toegang tot lager onderwijs te ontzeggen.
- ✓ Werk een referentiepunt uit om het niveau van Vlaamse Gebarentaal te testen.

6. Verhouding taalafdeling tot leersteun

6.1 Garantie op continuïteit en ondersteuning vanuit leersteun

Het nieuwe leersteundecreet bepaalt dat de school elk jaar opnieuw beslist met welk leersteuncentrum zij zal samenwerken. Leersteuncentra die niet over de geschikte expertise beschikken kunnen structureel of tijdelijk samenwerken met een ander leersteuncentrum. Dat kan op vraag en met inspraak van ouders. De beslissing tot samenwerking(en) met andere leersteuncentra

komt enkel het betrokken leercentrum toe. Ouders hebben geen beslissingsrecht.

Leerlingen en ouders die ondersteuning kregen vanuit een gespecialiseerd leersteuncentrum type 7 hebben geen garantie meer dat hun kind door de vertrouwde ondersteuner of hetzelfde netwerk ondersteund zal worden. NOOZO kaartte dit eerder aan in een [briefadvies over de uitrol van leersteun](#) en in het [advies voorontwerp decreet leersteun](#). Onze voornaamste aanbevelingen waren:

- ✓ Zorg ervoor dat scholen en ondersteuningscentra prioriteit geven aan continuïteit in bestaande inclusietrajecten.
- ✓ Garandeer steeds een degelijke en warme overdracht bij overgangsmomenten, met garantie op continuïteit en ondersteuning.
- ✓ Laat de vraag tot ad hoc samenwerking met een leersteuncentrum met kennis van VGT en Dovencultuur of specifiek leersteuncentrum type 7 een recht van ouders zijn.

Het voorontwerp van decreet vermeldt dat leerlingen met een IAC-verslag of een GC-verslag zich kunnen inschrijven in de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal en nood hebben aan leersteun vanuit het leersteuncentrum. Of leersteun nodig is, zal altijd worden bekeken bij de inschrijving of start van de lessen. Zo kan er op maat van de leerling worden gewerkt. Uit de memorie van toelichting van het decreet blijkt dat de beoordeling van de nood aan leersteun ertoe kan leiden dat het IAC-verslag of het GC-verslag wordt opgeheven.

NOOZO wijst er op dat het nooit de verwachting mag zijn dat dove en slechthorende leerlingen minder of zelfs geen ondersteuning nodig zullen hebben vanuit het leersteunmodel. Er mag niet de indruk worden gewekt dat een taalafdeling de zorgnood invult. Bovendien kunnen er nog andere onderwijsnoden spelen die niet gerelateerd zijn aan doof of slechthorend zijn.

6.2 Deeltijdse lesbijwoning

Leerlingen met een individueel aangepast curriculum (IAC) zullen deeltijds in het gewoon en buitengewoon onderwijs les kunnen volgen (leersteundecreet, art.86). Leerlingen die kiezen voor deeltijdse lessen moeten voldoende ondersteuning krijgen zowel binnen de taalafdeling van het gewoon onderwijs als binnen het buitengewoon onderwijs. Bij een deeltijdse lesbijwoning in gewoon en buitengewoon onderwijs is inzet van omkadering vanuit het leersteunmodel niet mogelijk. Ouders zullen geremd zijn om te kiezen voor deeltijdse lesbijwoning in het gewoon onderwijs als die ondersteuning ontbreekt. We herhalen uit ons advies leersteundecreet de nood om ook ondersteuning te voorzien voor leerlingen uit het buitengewoon onderwijs die deeltijds les volgen in het gewoon onderwijs.

NOOZO vraagt zich ook af wat de impact is op de werkmiddelen en lestijden in het kader van deeltijds lesbijwoning.

Aanbevelingen

- ✓ Garandeer continuïteit in bestaande inclusietrajecten en het recht op leersteun binnen een taalafdeling.
- ✓ De nood aan ondersteuning bij specifieke onderwijsbehoeften hangt niet samen met het bestaan van een taalafdeling. Een taalafdeling dient niet als vervanging van leersteun bij een zorgnood.
- ✓ Geef ouders en hun kinderen recht op ad hoc samenwerking met een leersteuncentrum met kennis van VGT en Dovencultuur of een specifiek leersteuncentrum type 7.
- ✓ Bied ook ondersteuning vanuit het leersteunmodel voor leerlingen die kiezen om deeltijds les te volgen binnen de taalafdeling van het gewoon onderwijs als binnen het buitengewoon onderwijs.

7. Oprichting en spreiding

Scholen die een taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal wensen in te richten, moeten een aanvraag indienen op basis van een oprichtingsdossier. De afweging voor de oprichting van een taalafdeling ligt bij de Vlaamse regering (na advies van bevoegde diensten Vlaamse gemeenschap, de Vlaamse onderwijsraad en adviescommissie Vlaamse Gebarentaal). De Vlaamse regering wil zo garanderen dat enkel kwalitatieve projecten kunnen opstarten.

De Vlaamse regering bepaalt de programmatie- en rationalisatienormen. Als norm wordt het minimum aantal leerlingen bepaald dat nodig is taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal in te richten.

Met de normen wil de overheid bewaken dat er geen al te kleine afdelingen ontstaan, zodat ze haar middelen enkel toekent aan afdelingen die voldoende groot zijn. Dit vertrekt vanuit de wens om "met voldoende kritische massa" de middelen efficiënt aan te wenden. NOOZO vraagt zich af wat onder voldoende kritische massa wordt verstaan. In het uitvoeringsbesluit moeten duidelijke cijfers opgenomen worden over het minimumaantal leerlingen. Vanuit NOOZO stellen we een minimum van 6 leerlingen per school voor bij de opstart van een taalafdeling. Dat aantal zorgt ervoor dat scholen voldoende kunnen experimenteren.

Daarnaast vragen we ons af welke andere criteria de Vlaamse regering in acht zal nemen om de kwaliteit van de afzonderlijke projecten te evalueren. NOOZO heeft begrip voor de beslissing om versplintering in te kleine afdelingen te vermijden en duurzame, kwalitatieve projecten te ondersteunen. Het is belangrijk dat de taalafdeling in de praktijk ook effectief kan worden gerealiseerd en verder kan blijven bestaan. Tegelijk wil NOOZO erover waken dat niet alleen grote scholen in een stedelijke context in aanmerking komen om taalafdelingen op te starten. Dit zou nadelig zijn voor het recht op inclusief onderwijs van dove en slechthorende kinderen die op een te grote afstand wonen. We vragen aandacht

voor een minimale spreiding over het Vlaamse grondgebied. Idealiter wordt er in elke regio een school met een taalafdeling voorzien. Daarnaast vraagt NOOZO zich ook af op welke manier vrije schoolkeuze kan voorzien worden.

Aanbevelingen

- ✓ Bepaal concrete en haalbare indicatoren bij de opstart van een taalafdeling die een school in staat stelt om voldoende te experimenteren.
- ✓ Besteed aandacht aan een minimale spreiding van taalafdelingen over het Vlaamse grondgebied.
- ✓ Waak erover dat niet alleen grote scholen in stedelijke context in aanmerking komen om een taalafdeling op te starten.

8. Ondersteuning voor opstartende scholen

In het decreet missen we een concrete omschrijving van omkadering en ondersteuning voor scholen bij de implementatie van een nieuwe taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal. De pedagogische begeleidingsdiensten (PBD's) zijn voor de scholen de eerste partners in het ondersteunen van de klas- en schoolpraktijk. In die zin hebben de PBD's ook een opdracht om onderwijskwaliteit te verhogen bij het in praktijk brengen van inclusief onderwijs via taalafdelingen Vlaamse Gebarentaal en Nederlands. Daarnaast zijn de PBD's ook een aanspreekpunt voor scholen op het vlak van het beleid op leerlingenbegeleiding. Deze opdracht wordt in artikel 111 van het leersteundecreet herhaald.

We verwachten vanuit NOOZO dan ook dat de **PBD's zich zullen inzetten om scholen bij te staan bij hun oprichting van nieuwe taalafdelingen** Nederlands én Vlaamse Gebarentaal en om een gepast (beleid op) leerlingenbegeleiding te voorzien voor dove – en slechthorende leerlingen binnen het zorgcontinuüm.

Ook vanuit het recent opgerichte **kenniscentrum Leerpunt** **verwachten we wetenschappelijke ondersteuning** van het gebruik van onderzoek (in dit kader rond tweetalig onderwijs Vlaamse Gebarentaal - Nederlands) in de klas- en schoolpraktijk, in samenwerking met de pedagogische begeleidingsdiensten, lerarenopleidingen en bestaande expertisecentra.

Het Besluit van de Vlaamse regering tot bepaling van de vierde beleidsprioriteit en aanvullende werkingsmiddelen voor de pedagogische begeleidingsdiensten (2023) voorziet in een samenwerking met het Leerpunt om scholen te ondersteunen bij brede basiszorg en verhoogde zorg en effectieve didactiek. We verwachten dat op zowel inhoudelijk, als agogisch en op een wetenschappelijke onderbouwde wijze dove – en slechthorende leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften worden meegenomen.

In september 2023 worden de resultaten van het onderzoeks- & ontwikkelingsproject 'Kwaliteitsvol tweetalig onderwijs Nederlands – Vlaamse Gebarentaal' verwacht. De wetenschappelijke resultaten kunnen het taalteam inspireren om het taalbeleid te vertalen naar de klasvloer. Dit wetenschappelijk onderzoek- en ontwikkelingsproject kan mee opgenomen worden door het Leerpunt en de pedagogische begeleidingsdiensten.

De school kan zich voor de uitwerking van het taalbeleid ook beroepen op **expertisecentra** zoals het Vlaams GebarentaalCentrum, het Centrum voor Taal en Onderwijs of het Steunpunt Diversiteit en Leren. Ook het Europees Referentiekader voor moderne talen wijst de weg in de leerplannen. Het beschrijft op zes niveaus wat je in een taal precies moet kunnen om aan te tonen dat je deze taal op een bepaald niveau beheerst. Intussen werd dat referentiekader ook naar de context van gebarentalen vertaald. Dat referentiekader kan dienen voor de onderwijsinspectie om een eigen referentiekader uit te werken om toezicht te houden op de kwaliteit van het onderwijsaanbod in Vlaamse Gebarentaal.

Tenslotte is er nood aan **tijdige, transparante en duidelijke communicatie over de meerwaarde** en de werking van dit nieuwe tweetalige inclusieve aanbod. In Vlaanderen bestaat er vooralsnog geen ervaring met een inclusief onderwijsmodel in Vlaamse Gebarentaal en Nederlands binnen het regulier onderwijs. In dit opzicht kan inspiratie gezocht worden bij bestaande binnen- en buitenlandse voorbeeldmodellen van tweetalige en bi-cultureel onderwijs aan dove en slechthorende kinderen (bv. Namen, Parijs, Finland, ...).

Om dit aanbod in de markt te zetten, moet voldoende aandacht gaan in het decreet of het komende uitvoeringsbesluit naar de informatiestroom en samenwerking tussen ondersteunende diensten (zoals Leerpunt, PBD, CLB, leersteuncentra). Zij hebben een rol bij het (toegankelijk en doofvriendelijk) informeren van dit inclusiemodel naar scholen, ouders en maatschappij.

Aanbevelingen

- ✓ Geef de pedagogische begeleidingsdiensten (PBD), de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB) en het Leerpunt een ondersteunende rol bij de opstart en uitrol van taalafdelingen.
- ✓ Zorg bij de uitrol van het decreet taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal vanuit het agentschap voor een goede communicatie. Voorzie tijdige, transparante en duidelijke communicatie over de meerwaarde en de werking van dit nieuwe tweetalige inclusieve aanbod.
- ✓ Zorg voor een goede informatiestroom en samenwerking tussen ondersteunende diensten (zoals Leerpunt, PBD, CLB, leersteuncentra) bij het toegankelijk en doofvriendelijk informeren van dit inclusiemodel naar scholen, ouders en maatschappij.

9. Aandacht voor sensibilisering, ouderparticipatie en dialoog

Meertaligheid en alternatieve lesmethodes die inspelen op de visuele talenten van kinderen bieden voordelen voor de hele school. Maar niet iedereen is hiervan overtuigd. NOOZO wil wijzen op de nood aan sensibilisering over het belang van tweetalig onderwijs Nederlands-Vlaamse Gebarentaal, zowel naar de school en leerkrachten, als naar ouders en leerlingen van de tweetalige en de reguliere klassen. Het is belangrijk om in te zetten op een goede dialoog en samenwerking tussen alle leerlingen, leerkrachten én ouders. Zo ontstaat er een vertrouwensband, wederzijds respect en een positieve houding ten aanzien van de Vlaamse Gebarentaal, doof of slechthorend zijn en ten opzichte van het Nederlands en horend zijn.

Om de uitrol daarvan te doen slagen is er dialoog met ouders nodig om samen doelstellingen te kunnen behalen. Scholen en ouders hebben handvaten nodig om samenwerking op te zetten, om een geslaagde en doofvriendelijke ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie te voorzien.

Aanbevelingen

- ✓ Voorzie ruimte en middelen voor bewustwordingscampagnes en sensibilisering van leerkrachten over het belang van (doofvriendelijke) ouderparticipatie, dialoog en samenwerking.
- ✓ Betrek ouders van dove leerlingen, de dovengemeenschap en (ouder)organisaties, zoals Doof & Jong, Doof en Gezin, VLOK-CI, ..., bij het onderwijsproces en faciliteer samenwerking. Zij bieden waardevolle inzichten en ondersteuning om de schoolomgeving inclusiever te maken.

10. Toegankelijkheid van onderwijs

Een toegankelijke schoolomgeving is een voorwaarde om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften op gelijke voet met anderen toegang te verlenen tot gewoon onderwijs. Dit is van toepassing op verschillende aspecten van het onderwijs, zoals infrastructuur, leermiddelen, maar ook de communicatie met ouders en leerlingen.

Scholen die een taalafdeling Nederlands en Vlaamse Gebarentaal inrichten moeten voldoende aandacht schenken aan een **doofvriendelijke, toegankelijke bredere schoolomgeving**.

Dit moeten gebeuren via:

- toegankelijke en doofvriendelijke **aanpassingen aan gebouwen** en klaslokalen. Voorbeelden zijn: klasdeur met venstertje, lichtsignaal als schoolbel, visuele waarschuwingssignalen bij brandgevaar, ...
- **technologische hulpmiddelen** en ondersteuning ter beschikking om ervoor te zorgen dat dove en slechthorende leerlingen dezelfde kansen hebben als hun horende leeftijdsgenoten. Voorbeelden zijn: gesloten ondertiteling bij video's, ringleidingen in klaslokalen, en/of hulpmiddelen die geluid versterken (bv. FM-systemen), smartphones en laptops met camera.
- inclusieve **leermiddelen en toegankelijke leeractiviteiten**. Stel hiervoor visuele materialen en gebarende video's beschikbaar, naast geschreven tekst en mondelinge instructies of werk met een schrijftolk. Voorbeelden zijn: online platform GoReact voor opdrachten en huistaken, ...

Dove kinderen met of zonder cochleair implantaat (CI) hebben voordeel bij visueel onderwijs. Visueel onderwijs erkent de visuele denk- en leermogelijkheden van dove kinderen en stemt didactische praktijken en didactisch materiaal daarop af. Het is belangrijk om dove kinderen te helpen om visueel georiënteerd te

leren. Dit valt onder redelijke aanpassingen binnen het inclusief onderwijs. Leerkrachten moeten alle mogelijkheden en ruimte krijgen om visueel didactisch materiaal te ontwikkelen. Dit betekent ook dat technologisch materiaal voorhanden moet zijn om visueel onderwijs mogelijk te maken. Ook andere leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, zoals ADHD en ASS, zullen hier baat bij hebben. Deze toegankelijkheidsopties kunnen ook ingezet worden vanuit principes van universeel ontwerp voor leren. Visueel georiënteerd onderwijs geeft ook aan horende kinderen de kans om de leerstof op een niet-auditieve manier te verwerken. De **aandacht voor meertaligheid** en het toepassen van alternatieve lesmethodes die inspelen op de visuele talenten van kinderen, bieden voordelen voor de hele school.

Naast didactisch materiaal zijn er nog een reeks andere toegankelijkheidsvoorwaarden van toepassing. Het gaat onder meer om:

- Visuele waarschuwingssignalen bij het belsignaal, brandgevaar, enz...;
- Toegankelijke schoolinformatie voor dove en slechthorende kinderen en hun ouders (bv. online video's in VGT op website, weergave in geschreven tekst bij audiofragmenten, ondertiteling bij video);
- Videogesprekken met ouders in VGT;

Daarvoor verwijzen we graag naar EU-richtlijnen, zoals: Anysurfer-richtlijnen, Europese Richtlijn 2016/2102 en het VN-verdrag (artikel 9, artikel 21 en artikel 30).

Dit impliceert dat administratief schoolpersoneel op de hoogte is van toegankelijkheidsvereisten voor dove en slechthorende personen en opgeleid is om daaraan tegemoet te komen. Dit vereist ook technische expertise om visueel materiaal in Vlaamse Gebarentaal op te stellen (bv. videomontage).

We willen er ook op wijzen dat geschreven Nederlands niet voor alle Vlaamse doven en slechthorenden toegankelijk is. Het

Nederlands is voor een deel van deze groep een tweede taal en minder toegankelijk. De Vlaamse Gebarentaal is hun voorkeurstaal en/of moedertaal.

Aanbevelingen

- ✓ Stel middelen ter beschikking voor toegankelijke en doofvriendelijke aanpassingen aan schoolgebouwen en klaslokalen.
- ✓ Maak technologische hulpmiddelen en ondersteuning beschikbaar om ervoor te zorgen dat dove en slechthorende leerlingen dezelfde kansen hebben als hun horende leeftijdsgenoten.
- ✓ Zorg voor inclusieve leermiddelen en maak leeractiviteiten toegankelijk voor dove leerlingen. Stel hiervoor visuele materialen en gebarenvideo's beschikbaar, naast geschreven tekst en mondelinge instructies of werk met een schrijftolk.

11. Personeel en kwaliteit van onderwijs in Vlaamse Gebarentaal

11.1 Personeelsvoorwaarden

Het kan een uitdaging vormen om voldoende gekwalificeerde leerkrachten te vinden die bekwaam zijn in zowel het Nederlands en de Vlaamse Gebarentaal, als de kennis van lesgeven in beide talen.

Vanuit NOOZO willen we waakzaam zijn dat leerkrachten in een taalafdeling over voldoende kennis van de Vlaamse Gebarentaal en Dovencultuur beschikken.

NOOZO heeft een sterke voorkeur voor doof (onderwijs)personeel die Vlaamse gebarentaal onderwijzen en verschillende aspecten vanuit Dovencultuur bijbrengen, zoals de specifieke culturele en taalkundige identiteit. Het is aangewezen dat deze leerkrachten

actief betrokken zijn in de Dovenwereld en oog hebben voor Doofbewustzijn. De rol van les krijgen via dove (taal)rolmodellen kan daarbij niet onderschat worden.

■ *"Hun manier van lesgeven sluit aan bij het model en tegelijkertijd tonen ze in de praktijk hoe je als dove persoon de overwegend horende maatschappij navigeert. Een meerwaarde voor alle kinderen en de hele scholengemeenschap, maar vooral een niet te onderschatten rolmodel voor dove kinderen.⁵"*

Een onderzoek naar ervaringen van dove leerkrachten (Kusters, 2014) concludeerde bovendien dat dove leerkrachten visuele didactische methoden, praktijken en klasmanagementtechnieken beoefenen. Zo gebruiken dove leerkrachten oogcontact, (cultureel getinte) humor, de ruimte, visueel materiaal, de iconische manier van uitleggen, het vertellen van verhalen.

Er is een diversiteitsbeleid in scholen nodig om deze rolmodellen aan te trekken. Zonder een positieve en respectvolle houding tegenover diversiteit op school bij alle personeelsleden en leerlingen van een school, zullen taalafdelingen Vlaamse Gebarentaal-Nederlands weinig kans op slagen hebben.

Het decreet spreekt zich niet uit over de voorwaarden waaraan leerkrachten moeten voldoen om tweetalig onderwijs aan te bieden. Bovendien bestaan er tot op heden geen toegankelijke opleidingen voor dove en slechthorende personen.

Diplomavereisten stellen aan toekomstige dove en/of slechthorende leerkrachten is in dit opzicht een heikel punt. Bepaalde voorwaarden en diplomavereisten opleggen, kan enkel gerealiseerd worden als er opleidingen (dag- en/of avondonderwijs) en/of bijscholingen zijn die volledig toegankelijk zijn voor dove en slechthorende personen. De nood hieraan is

⁵ Geraadpleegd op dinsdag 25 juli 2023, via:
<https://www.doof.vlaanderen/inclusieveklassen/onderwijsmodel>

hoog. In afwachting daarvan stelt NOOZO een overgangperiode voor (zie punt 9.4).

Om kwalitatief onderwijs te kunnen garanderen pleit NOOZO ervoor dat leerkrachten in inclusieve klassen na een transitiefase (waarin toegankelijke (leraren)opleidingen voor dove en slechthorende personen worden uitgebouwd) kunnen aantonen dat ze over (minstens) volgende vaardigheden beschikken:

- In het bezit zijn van een pedagogisch diploma;
- Voldoende taalvaardig zijn voor het Nederlands (niveau C1);
- Voldoende taalvaardig zijn voor de Vlaamse Gebarentaal (niveau C1).

In dit decreet of het uitvoeringsbesluit moet de wijze bepaald worden waarop de taalvaardigheid voor Vlaamse Gebarentaal op een objectieve manier gemeten kan worden. Dat kan bijvoorbeeld via een taaltest Vlaamse Gebarentaal niveau C1.

11.2 Aanvullende functies

Er worden aanvullende lestijden toegekend aan scholen voor de inrichting van die taalafdeling. Er wordt vanuit gegaan dat er 26 lestijden nodig zijn voor het kleuteronderwijs. In het lager onderwijs worden deze lestijden per twee leerjaren voorzien om klassen in te richten. Zo wordt er gegarandeerd dat ook met een klein aantal leerlingen een kwalitatief aanbod kan worden ingericht met een eigen leerkracht.

Naast de functie van leerkracht zullen ook andere functies van belang zijn waarover het voorontwerp van decreet niet spreekt. In de eerste plaats denkt NOOZO aan een (dove)coördinator⁶ (op school- of regionaal niveau) die:

⁶ Inclusief onderwijs. Klassen met hoofdtalen Vlaamse Gebarentaal en Nederlands. Voorbereidend kader voor initiatiefnemende scholen. Doof Vlaanderen, september 2022. Geraadpleegd op 27 juli 2023 via: https://www.doof.vlaanderen/sites/default/files/imce/voorbereidend_kader_voor_initiatiefnemende_scholen_-_doof_vlaanderen.pdf

- Ondersteuning biedt aan tweetalige leerkrachten Vlaamse Gebarentaal en Nederlands;
- Samenwerking tussen leerkrachten van de taalafdeling en de andere leerkrachten stimuleert en in goede banen leidt;
- Aanspreekpunt vormt voor (dove) ouders en externen: ontmoetingsmomenten, infoavonden, en bijscholing organiseren, enzovoorts;
- Praktische organisatie: tolken regelen, oudercontacten organiseren, uurroosters opstellen, nieuwsberichten opstellen en website beheren (toegankelijk via video's in VGT), vervanging voorzien bij een zieke leerkracht, het organiseren van de examens voor de examenschool (externe leerlingen), enzovoorts;
- Inclusieve schoolcultuur mee realiseren en bewaken.

De bijkomende werkingsmiddelen moeten toereikend zijn om deze taken in te vullen en inclusief onderwijs mogelijk te maken.

Leerkrachten en leerlingen Vlaamse Gebarentaal moeten ook in de ruimere schoolorganisatie aansluiting vinden. Daarom is het aan te moedigen dat scholen ook op zoek gaan naar doof en/of slechthorend administratief personeel, opvoeders/toezichters en onderhoudspersoneel, enzovoorts.⁷

11.3 Aanwerving in transitiefase

De opstart van kwalitatieve taalafdelingen Vlaamse Gebarentaal-Nederlands begint bij toegankelijke en gepaste lerarenopleidingen. Tot op heden bestaat er geen lerarenopleiding in Vlaamse Gebarentaal. Daarnaast zijn de bestaande lerarenopleidingen niet toegankelijk voor dove en slechthorende studenten. Er bestaan ook geen modules over meertalig lesgeven en lesgeven met Vlaamse Gebarentaal als voer- en instructietaal.

⁷ Inclusief onderwijs. Klassen met hoofdtalen Vlaamse Gebarentaal en Nederlands (Doof Vlaanderen, 2022).

Heel wat kandidaten die voldoende taalvaardig zijn voor de Vlaamse gebarentaal zijn doorgaans (nog) niet in het bezit van een pedagogisch diploma. Daarom stelt NOOZO voor om personen die een bepaalde **deskundigheid opbouwden op basis van ervaring of elders verworven competenties (EVC)** eveneens in aanmerking te laten komen. Wij denken aan dove personen die werken als tolk en horende personen die opgegroeid zijn in de dovengemeenschap. Pas in een later stadium, wanneer er toegankelijke opleidingen zijn, zouden alle leerkrachten Vlaamse Gebarentaal een pedagogisch diploma en bekwaamheidsattest of taaltest C1 VGT moeten kunnen voorleggen.

Bij ingang van het decreet moet in acht genomen worden dat scholen over **voldoende tijd kunnen beschikken om tweetalig onderwijspersoneel aan te werven**. Deze leerkrachten van de taalafdeling zullen pioniers zijn van het nieuwe inclusiemodel dat voor het eerst georganiseerd, uitgewerkt en aangeboden zal worden. De organisatie van deze nieuwe taalafdeling zal voldoende overleg- en voorbereidingstijd vragen. Het onderwijspersoneel zal aangepast lesmateriaal moeten ontwikkelen. De ontwikkeling van dit lesmateriaal is tijds- en arbeidsintensiever. Visueel materiaal aanmaken vraagt ook specifieke expertise.

11.4 Professionaliseringstrajecten

Opdat de lerarenopleidingen in de nabije toekomst professionals afleveren op het vlak van Vlaamse Gebarentaal en dovencultuur moeten via pilootprojecten lerarenopleidingen in Vlaamse Gebarentaal ondersteund worden.

Verder is er **nood aan professionaliseringsinitiatieven** (vorming, collegiale visitatie, lesson study, ...) van schoolteamleden op het vlak van de implementatie van Vlaamse Gebarentaal en kennis van dovencultuur binnen de schoolgemeenschap en op de klasvloer. Scholen die een taalafdeling Nederlands en Vlaamse Gebarentaal oprichten zouden dat moeten meenemen in hun professionaliseringsbeleid.

Art. 24, §4 van het VN-Verdrag stelt dat de overheid passende maatregelen moet treffen om leerkrachten aan te stellen, met inbegrip van leerkrachten met een handicap, die zijn opgeleid voor gebarentaal en/of braille, en leidinggevenden en medewerkers op te leiden die op alle niveaus van het onderwijs werkzaam zijn.

Aanbevelingen

- ✓ Stel voorwaarden op voor leerkrachten om tweetalig onderwijs aan te bieden. Bepaal een evaluatiemethode voor de taalvaardigheid op vlak van Vlaamse Gebarentaal. Koppel die voorwaarden aan de uitbouw van een toegankelijke lerarenopleiding (in Vlaamse Gebarentaal) voor dove en slechthorende personen.
- ✓ Laat in een transitiefase personen met een bepaalde deskundigheid en/of elders verworven competenties (EVC) in aanmerking komen voor de functie leerkracht Vlaamse Gebarentaal – Nederlands.
- ✓ Zorg dat de bijkomende werkingsmiddelen toereikend zijn om coördinerende en ondersteunende taken in te vullen om inclusief onderwijs mogelijk te maken.
- ✓ Voorzie bij de uitrol van het decreet dat scholen over voldoende tijd beschikken om tweetalig onderwijspersoneel aan te werven.
- ✓ Bevorder het professionaliseringsbeleid in scholen met een taalafdeling op het vlak van de implementatie van Vlaamse Gebarentaal en kennis van dovenscultuur binnen de ganse schoolgemeenschap.

12. Budgettair en monitoring

12.1 Beoordeling van het organiseren van een taalafdeling

Artikel 4 van het voorontwerp van decreet omschrijft dat de beoordeling van de financiële impact van de **omkadering en werkingsmiddelen afgewogen worden met de financiering**

van onderwijsvormen buitengewoon onderwijs type 7. De beoordeling van het organiseren van een taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal mag niet afhangen van een afweging van kostenefficiëntie ten opzichte van andere onderwijsvormen zoals buitengewoon onderwijs type 7. Een keuze tussen inclusief en buitengewoon onderwijs mag nooit een keuze zijn tussen weinig of veel ondersteuning. Het VN-Verdrag handicap stelt dat inclusief onderwijs een recht is. Artikel 24.2.e van het Verdrag bepaalt dat leerlingen binnen het inclusief onderwijs de nodige ondersteuning moeten krijgen om hun effectieve deelname aan het onderwijs te faciliteren.

12.2 Monitoring van budget op basis van noden

Bij de financiering van de uitrol van de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal specificeert het voorontwerp niet dat het om een gesloten of open enveloppe financiering betreft. Bovendien gaat de regering ervan uit dat dove kinderen die ingeschreven zijn in de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal veel minder tolkuren nodig zullen hebben dan dove kinderen die niet ingeschreven zijn in de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal. De inschatting is dat dit voorontwerp van decreet aldus budgetneutraal zal zijn. Dit lijkt niet realiteitsgetrouw.

Het voorontwerp van decreet voorziet 26 lestijden in het kleuteronderwijs, en per twee lesjaren in het lager onderwijs voor de inrichting van klassen taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal. Aanvullende lestijden voor de inrichting van de taalafdeling worden ieder jaar berekend op 1 februari van het voorafgaand schooljaar behalve van de eerste drie bestaansjaren.

Daarnaast vermeldt het voorontwerp bijkomende werkingsmiddelen. Dit bijkomende werkingsbudget bedraagt 316,5 euro per leerling ingeschreven in de taalafdeling. Dit bedrag is de helft van het verschil tussen het werkingsbudget voor leerlingen in het gewoon basisonderwijs en leerlingen in het buitengewoon onderwijs type 7. NOOZO vraagt om deze **werkingsmiddelen en**

lestijden goed te monitoren op duurzaamheid en noden van de leerling. Ondersteuning op basis van de noden van de leerling is essentieel om hen voldoende onderwijskansen te bieden.

NOOZO wijst erop dat de **aanvraag van tolkuren ook binnen een taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal mogelijk moet blijven**. Bij gemeenschappelijke momenten tussen de klassen, de kinderen, de leerkrachten en de hele schoolgemeenschap zullen tolken nodig blijven. Ook om ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie van dove ouders te garanderen zullen tolkuren voorzien moeten worden.

Daarnaast zal de inrichting van tweetalig inclusief onderwijs extra kosten vereisen voor de inrichting van het lokaal, aangepast lesmateriaal, doofvriendelijke aanpassingen binnen de bredere schoolomgeving (zie punt 10 over toegankelijke schoolomgeving). Scholen moeten daarvoor voldoende budget reserveren.

12.3 SES-kenmerken

Het voorontwerp van decreet (Artikel 51) verwijst naar kinderen die Vlaamse Gebarentaal thuis spreken en les volgen in de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal. Deze kinderen voldoen niet aan het leerlingenkenmerk c volgens het voorontwerp decreet. Via deze leerlingenkenmerken krijgen scholen extra werkingsmiddelen en een extra pakket lessen om gelijke kansen te realiseren.

NOOZO vraagt om de volgende zin uit de Memorie van Toelichting (artikel 42, pagina 17) te schrappen: "Dit willen we verhinderen omdat die kinderen wel degelijk een van de talen waarin onderwijs wordt gegeven spreken." Deze veronderstelling komt niet overeen met de realiteit. Vanuit NOOZO willen we erop duiden dat kinderen niet noodzakelijkerwijs thuis de Vlaamse Gebarentaal hanteren als moedertaal, maar evengoed de Nederlandse, Duitse, Franse of Britse Gebarentaalgebruiken. Onder de Oekraïense vluchtelingen die momenteel in Vlaanderen verblijven zijn er bovendien een honderdtal dove en slechthorende personen. Oekraïense dove en slechthorende kinderen of Oekraïense kinderen van dove en

slechthorende ouders kunnen gebaat zijn bij de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal. Theoretisch gezien kunnen zij wel in aanmerking komen om aan te tikken op het leerlingenkenmerk 3. Bovendien kan voor deze dove en slechthorende kinderen die de Vlaamse Gebarentaal niet machtig zijn een tolk ingezet worden die zowel de Vlaamse Gebarentaal als gebarentaal in hun thuistaal kennen. NOOZO vraagt om deze werkingsmiddelen en lestijden goed te monitoren op duurzaamheid en noden van de leerling.

Aanbevelingen

- ✓ Monitor de financiering van de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal op een juiste manier. Zowel lestijden als werkingsmiddelen moeten via een open enveloppe financiering geregeld worden. Werkingsmiddelen en lestijden moeten afgestemd zijn op de noden van de leerlingen.
- ✓ Zorg dat tolkondersteuning mogelijk blijft bij de organisatie van een taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal.
- ✓ Laat kinderen die thuis een andere gebarentaal dan de Vlaamse Gebarentaal aantikken op het leerlingenkenmerk c.

13. Begrippenlijst

Ad hoc samenwerking: samenwerking op een tijdelijke en informele manier om een specifieke taak of probleem op te lossen.

CLB, afkorting van centrum voor leerlingenbegeleiding: Elke school in Vlaanderen werkt samen met een CLB. Ouders, leerlingen, leraren en directies kunnen beroep doen op een team van artsen verpleegkundigen, psychologen, pedagogen en maatschappelijk werkers voor informatie, hulp en begeleiding.

cochleair implantaat (CI): een elektronisch hoorapparaat dat het gehoor gedeeltelijk herstelt bij kinderen en volwassenen met een ernstig gehoorverlies of doofheid.

Curriculum: een leerprogramma of leerplan van een school of opleiding waarin een opsomming staat van de leerstof en doelen die behaald dienen te worden.

Decreet: een Vlaamse wet.

Dovencultuur: verwijst naar de culturele en sociale gemeenschap van dove mensen. Doofheid is niet alleen een medische aandoening, maar ook een culturele identiteit voor veel dove mensen. Dovencultuur heeft zijn eigen taal, waarden, tradities en gemeenschapsnormen die uniek zijn voor dove mensen.

Eindtermen: zijn beknopte omschrijvingen van de kennis, inzichten en vaardigheden waarover een leerling of student aan het eind van een opleiding minimaal over zou moeten beschikken. Het streefdoel van wat een leerling of student kent, snapt en kan na voltooiing van een opleiding.

FM-systemen: draadloze technologische hulpmiddelen die worden gebruikt om de verstaanbaarheid van geluid te verbeteren, vooral in situaties waar achtergrondgeluid, afstand of gehoorproblemen de communicatie bemoeilijken.

GC-verslag of verslag gemeenschappelijk curriculum

(vroeger: gemotiveerd verslag). Dit geeft toegang tot leersteun. Dit geeft recht op leersteun in de fase 'uitbreiding van zorg' aan leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum volgen.

IAC-verslag: verslag individueel aangepast curriculum (vroeger: verslag). Dit geeft toegang tot een individueel aangepast leerprogramma in gewoon en of buitengewoon onderwijs.

Instructietaal: de taal waarin onderwezen wordt

Leersteun: is ondersteuning die de maximale ontplooiing, leerwinst, welbevinden, zelfredzaamheid en participatie bevordert van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het gewoon basis- en secundair onderwijs.

Leersteuncentrum: heeft de opdracht om leersteun te bieden aan scholen voor gewoon basis en secundair onderwijs. Dit gebeurt op basis van de ondersteuningsbehoeften van de leerling, van de leerkracht en van het schoolteam met een maximaal effect op de klasvloer.

Ontwikkelingsdoelen: zijn doelstellingen waar scholen bij hun leerlingen naar streven in het kleuteronderwijs en het buitengewoon onderwijs. Leerlingen die niet het gemeenschappelijk leerprogramma doorlopen maar een individueel leerprogramma doorlopen in het buitengewoon onderwijs moeten ontwikkelingsdoelen nastreven. De klassenraad selecteert de ontwikkelingsdoelen aangepast aan de noden en mogelijkheden van elke leerling.

Onderwijsdoelen: is een overkoepelend begrip waarmee verwezen wordt naar basiscompetenties, ontwikkelingsdoelen, eindtermen, ..., die gelden in het kleuter- en basisonderwijs.

PBD, afkorting van pedagogische begeleidingsdiensten: ondersteunen de onderwijsinstellingen en centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's). Elke onderwijskoepel heeft een PBD. Zij staan in voor opdrachten die:

- Het beleid van de school versterken.
- De professionalisering van het onderwijspersoneel bevorderen.

Rationalisatienormen: regels en richtlijnen die organisaties helpen om hun werk beter te organiseren en efficiënter te maken. Deze regels kunnen bijvoorbeeld vertellen hoeveel tijd een taak mag kosten. Het helpt organisaties om kosten te besparen, de kwaliteit te verbeteren en risico's te verminderen.

Referentiepunt: waarde ten opzichte waarvan wordt gemeten